

A világ legboldogabb könyvtárai

Gyorsétterem. Diákok, felnőttek, idősök ebédelnek. Az egyik padon szőke nő ül fedetlen mellekkel. Szemben vele két nagymama korú hölgy ül és gyönyörködnek a látványban, ahogy a párhónapos csecsemő is étkezik. Mindez oly természetes az aarhusi Dokk1 könyvtárban, mint az, hogy a 28 ezer négyzetméter egészét belakják a polgárok. Otthon ez valóban, ahol az ember áll a központban, nem a gyűjtemény, nem a szolgáltatás.

A Dokk1 könyvtár újra értelmezi a könyvtár fogalmát, a legfontosabb célja, hogy inspirációt nyújtson az embereknek. A folyton változást kereső elme többé nem egy passzív eleme a rendszernek, itt nem látogatók vannak, hanem kereső-kutató emberek. Nem tudást akarnak, hanem a megtapasztalást. Nem szerezni akarnak információt, hanem előállítani. Hozzáadni magukból valamit a világnak, a könyvtárnak, a többi embernek. Ha úgy tetszik ez is a „hygge”, az a bizonyos dán életérzés, amit nem lehet lefordítani semmilyen nyelvre, és ez a szemlélet hatja át a Dokk1-et is.

2015-ben nyílt meg hosszú tervezés után a 18 fiókkönyvtárral rendelkező Dokk1, melynek során nemcsak egy új intézmény, hanem egy új városrész is született. A kikötő korábban egy ipari terület volt, ahova dolgozni jártak az emberek. Ma egy formálódó új városrész, egy kulturális központ, melynek fejlesztése 2017-ben folytatódik, mivel ebben az évben Aarhus Európa Kulturális Fővárosa. A Dokk1 ezenkívül a polgárok első számú ügyintéző helye, ahogy a többi könyvtár is Dániában, okmányirodaként is üzemel. (A *citizens' services* szinte minden kisebb, nagyobb könyvtár szolgáltatásai között megtalálható Dániában, az elintézhető ügyek, beszerezhető okmányok köre azonban függ a település méretétől, és a helyi önkormányzattól.)

A Dokk1 megépítését kétharmad részben a helyi önkormányzat finanszírozta, a többit az állam. A tervezés legfontosabb része a polgárok bevonása

volt: prototípusokat terveztek az előkészítés során a könyvtárosokkal, a polgárokkal és a kamaszokkal is. Arra voltak kíváncsiak, mi szerintük a könyvtár fő célja, miért jönnek az emberek a könyvtárba, és hogy szerintük mit adhat a könyvtár a városnak. A válasz egyszerű volt: helyet, teret, kapcsolatokat (1. ábra).

A Dokk1 szellemisége tehát a következő: adjuk meg a teret és a lehetőséget a polgároknak, hogy arra használják a könyvtárat, amire az szerintük való:

- Tanulásra
- Inspirációra
- Kapcsolatteremtésre és
- Közös szabadidőre az egész családnak.

A magyar könyvtárak hármass pillére helyett (hagyományos könyvtári szolgáltatások, informatikai és elektronikus szolgáltatások, közösségi hely) a dánok egy négyesfogatban hisznek. És ami a legfontosabb náluk: nem a könyv, hanem az ember.

A gyakorlatban ez a Dokk1-nél azt jelenti, hogy nincsenek például szigorúan vett részlegek (vanak, de nagy az átjárhatóság), hanem szolgáltatások. Az elmélyült tanulásra, vagy a csoportos munkára éppúgy adott a lehetőség: mindenütt multimédiapontok, számítógép-állomások, összehajtható, mozgatható bútorok. Ingyenesen igénybe vehető tanulószobák a legmodernebb technikával felszerelve, kényelmes kanapék és üveg mindenütt. A leglátványosabb kilátás a gyerekoldalról nyílik a kikötőre, mely nemcsak a fiatalok inspirációját szolgálja, de a szülők is itt tudnak kapcsolódni. A terek átrendezhetőek és rugalmasak (2. ábra).

Nincs itt semmi különösebb belső design, semmi speciális könyvtári enteriőr, csak praktikus bútorok. A látványt maguk a könyvek és emberek harmonikus közössége adja, hiszen a dánok szerint egy épület nem a bútoroktól válik könyvtárrá, hanem attól, ha az emberek otthon érzik magukat benne.

1. ábra A folyamatosan mozgásban lévő tér a Dokk1-ben

2. ábra Hangulat, design és multimédia minden négyzetméteren a Dokk1-ben

És ha ehhez az kell, hogy átrendezzék a nappalit, akkor azt is szabad. Enni is lehet az egész épületben. Meg hangosan beszélni, nevetni, cipőt levenni, lábat feltenni, gyereket etetni. Egyszóval belakni a teret. Ez a Dokk1 szellemisége – foglalta össze a lényeget Knud Schulz igazgató a négytagú, magyar könyvtáros csapatnak.

Európa egyik legmodernebb könyvtárát évente 2,2 millió látogató keresi fel. A 330 ezres város lakosaira évente 5 millió kölcsönzés jut. Az összes aarhusi könyvtár ún. nyitott könyvtár (open library), vagyis személyzet nélkül működik bizonyos időszakban. Az *open library* az ország egész területén bevett szolgáltatás. A dán könyvtárak partnernek tekintik az embereket, cserébe az olvasók élnek a lehetőséggel. Kérdésünkre Knud elmondta, hogy nagyon ritkán adódik probléma, az olvasók vigyáznak a könyvára és segítik egymást. A beléptető rendszernek köszönhetően mindig tudják, ki van a könyvtárban, és kamerák is vannak. Ha egy épületben megoldható a self-evacuation, azaz vészhelyzet esetén hang- és fényjelzések segítik az épületből való kijutást, akkor már nyithat is az *open library*. Mivel még a legkisebb fiókkönyvtárban is van kölcsönző automata, így az alapszolgáltatások is működnek (3. ábra).

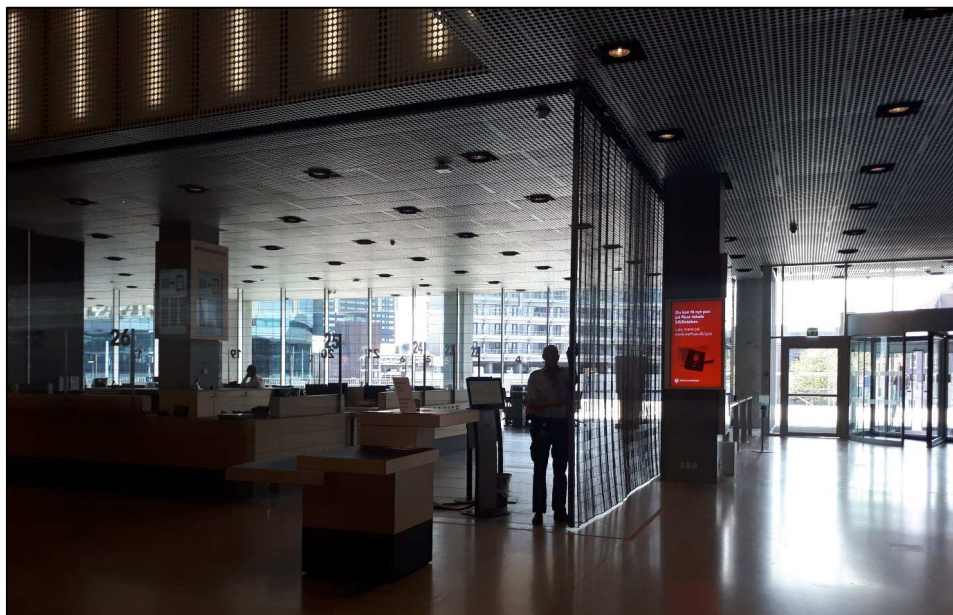
A Dokk1-ben háromféle időszak van: könyvtáros személyzettel (az igazgató sem tudta a pontos létszámot, 5-600 fő dolgozik az intézményben),

csak biztonsági szolgálattal és mindenféle személyzet nélküli. Este és egész hétvégén is lehet tehát használni a könyvtárt: a TB kártyájuk a beléptető kártya: ezzel mindenféle könyvtári szolgáltatás és természetesen a beiratkozás is ingyenes országszerte. Az open library időszak alatt is lehet IT eszközöket használni, kölcsönözni, sőt: akár klubfoglalkozásokat, rendezvényeket tartani.

A dán könyvtári stratégia nagyon erősen épít az önkéntesekre és a partnerekre: évente 2000 programot szerveznek a Dokk1-ben, amiben eltér a magyar szokástól az az, hogy a fogadott rendezvények számára is ingyenes a helyhasználat, eszközhasználat. Saját programjuknak tekintenek mindenféle külsős foglalkozást is, közös felületeken hirdetik a könyvtárosok által szervezett kulturális programokkal. A programok között kiemelt jelentőségűek a családoknak szóló események, (nekünk legjobban a baba-papa klub tetszett). Knud külön hangsúlyozta, hogy a Dokk1 elsősorban családkönyvtár, ami a szolgáltatások mellett az épület kialakításában is tetten érhető. A citizens' services révén a könyvtárak rengeteg olyan emberrel is kapcsolatba kerülnek, akik egyébként nem könyvtárhasználók, az okmányiroda minden általunk látogatott intézménynél szervesen belesimul a környezetbe, így a hivatalos ügy miatt érkező emberek is használják a könyvtári szolgáltatásokat. Nagy előnye ennek a rendszernek, hogy a bevándorlók beilleszkedését elő tudják segíteni, itt egy helyen találhatnak meg mindent, ami segíti őket a kezdetekkor (4. ábra).

3. ábra Könyvkölcsönző gép a Dokk1-ben

4. ábra A Dokk1-ben található Okmányirodát éppen bezárlják, a könyvtár azonban nyitva marad éjjel-nappal

A Dokk1 a fentiekén kívül élen jár az informatikai fejlesztésekben is. Még dán mértékkel mérve is szembetűnő az IT eszközökkel való ellátottság, valamint ezen eszközök innovatív felhasználása. A falakon síkképernyős felületeken folyamatosan vetítik a könyvtárosok fotóit, a könyvespolcokon mindenütt digitális könyvajánlók pörögnek, a gyerekkönyvtárban padlóra vetített zongora és egy

különleges saját fejlesztés: a book guide. Ez egy olyan könyvajánló szoftver, mely nemcsak olvasni-valót ajánl az adott részlegen belül, de a kiválasztott könyvnek megmutatja a pontos helyét is, az útvonallal együtt. Ezek az érintőképernyős eszközök csak az adott részleg témaköreit mutatják, és sajnos csak dán nyelven működnek, így részletesen nem tudtunk megismerkedni velük (5. ábra).

5. ábra Ma ő van szolgálatban

A Dokk1-ben tehát minden lehetőség adott arra, hogy a polgárok aktívan tudják használni a könyvtárat, a saját igényeikhez alakítsák a szolgáltatásokat és valódi partnerként működjenek együtt a könyvtárosokkal. Ugyanez a szellemiség hatja át az aarhusi DET KGL egyetemi könyvtárat is, mely a 2017-es egyesülés óta a *Dán Királyi Könyvtár* része, foglalta össze a lényegét *Jesper Thestrup*, házigazdánk. A 29 millió eurós költségvetésű intézményben 300 fő dolgozik, ez a könyvtárközi kölcsönzések fő szolgáltatója. A koppenhágai nemzeti könyvtárral szemben a DET KGL a digitális szolgáltatásaiban erősebb. A 3,7 milliós gyűjtemény mellett százezer elektronikus folyóirattal, 418 ezer elektronikus könyvvel és 2,6 millió digitális dokumentummal rendelkezik. Mint egyetemi kutató könyvtár, a legnagyobb vállalkozása a web archívuma: gyakorlatilag lemásolják az internetet, minden dán elektronikus dokumentumot, köztük a televízió- és rádióműsort is, sőt, minden reklámanyagot rögzítenek 1980-ig visszamenőleg, a *Cultural Heritage Cluster* adatfeldolgozó módszerét pedig más intézmények is használhatják (tudásmegosztás). Ezeket az anyagokat a szerzői jogvédelem miatt csak itt tudják olvasni a kutatók, az ebből készült elemzéseket megőrizhetik, de maguk az adatok, dokumentumok törlődnek használat után. A másik nagy projektje a DET KGL-nek

az egyetemi kutatók, oktatók minden publikációjának egy közös felületen való összegyűjtése, ez a szolgáltatás már otthonról is igénybe vehető, de használatához egyetemi regisztráció szükséges.

A DET KGL épülete szintén a legmodernebb technikával van felszerelve. Az oxfordi kollégiumok hangulatát idéző parkos környezetben álló könyvtár kialakításánál szintén megkérdezték a használók, az egyetemisták véleményét: milyen könyvtárat szeretnének. A legmeglepőbb igényük az volt, hogy bár az egyetemi könyvtárban jobbra az elektronikus dokumentumok használata a fajsúlyos, azért szeretnék, ha lennének könyvek is. Így a földszinti közösségi tér multimédiás hangulatához elengedhetetlen a könyvek látványa, bár ezek nem igazi könyvek (6. ábra).

A könyvtár szellemisége hasonló a Dokk1-ben megtapasztaltakhoz: rugalmas terek, kikapcsolódásra, feltöltődésre alkalmas csendesebb, és a közös tanuláshoz, csapatmunkához elengedhetetlen kisebb-nagyobb állomások. Van itt pingpongasztal, konyha, meditációs szoba, masszázsfotel, multimédiás fotel, csocsó és szabadon használható fénymásoló, szkennelő, nyomtatógépek (7., 8. ábra).

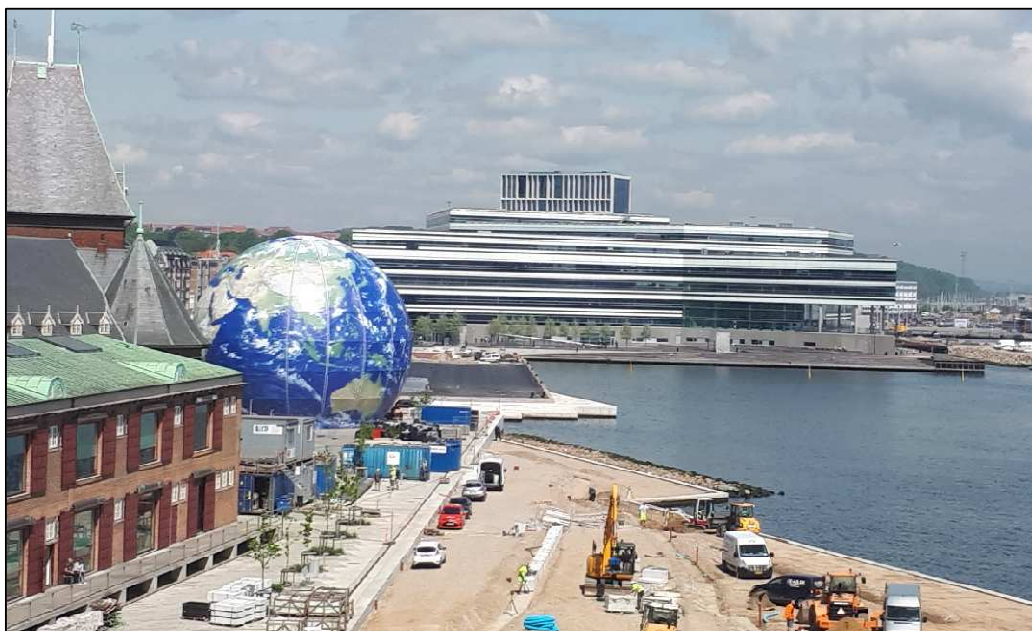
6. ábra Tanulószobák a DET KGL-ben

7. ábra Meditációs szoba a DET KGL-ben

A tizenhét emeletes épületben jól kiegészítik egymást a legmodernebb technikai eszközök és a hagyományos kézikönyvek az olvasóteremben, a bekötött folyóiratok forma (!) és nem szakrendben való katonás sorai a raktárakban, a látogatók előtt elzárt ritkaságok (pl. második világháborús, feltáratlan német dokumentumok).

Aarhus bár csak egy 330 ezer lakosú város az amúgy sem túl népes skandináv államban, de a Dokk1-gyel és az egyetem nemzeti könyvtárával együtt a világ kulturális és oktatási szempontjából egyik legmodernebb, leginnovatívabb szereplője. Szemléletük, stratégiájuk bár a magyar viszonyok között ma még egy nagyon távoli álomkép, de a jövő könyvtárai bizonyára ezt a mintát követik majd.

8. ábra Kilátás a Dokk1-ből a formálódó új aarhusi városrészre

A 2017. május végén, az MKE Elnöksége által szervezett, egyhetes dániai könyvtárszakmai tanulmányúton négy könyvtáros kolléga vett részt Magyarországról. Sóron Ildikó – a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár régió igazgatója, Czakóné Gacov Katalin – a szolnoki Verseghegy Ferenc Könyvtár és Közművelődési Intézmény igazgatója, Gerencsér Judit – a Kúria Tőry Gusztáv Jogi Szakkönyvtára vezetője, az MKE főtitkára és Istók Anna – a Gö-

döllői Városi Könyvtár könyvtárosa. A szakmai tanulmányút a Nemzeti Kulturális Alap támogatásával valósult meg az MKE és az IKSZ közös szervezésében.

Istók Anna

a Gödöllői Városi Könyvtár könyvtárosa.

E-mail: istoka@gvkik.hu